

KOHTI PYHÄÄ

Uskontojen kohtaaminen
kirkollisissa toimituksissa

Kohti Pyhää

**Uskontojen kohtaaminen
kirkollisissa toimituksissa**

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 2
Kirkko ja toiminta

Piispainkokous

Helsinki 2013

Kohti pyhää: Uskontojen kohtaaminen kirkollisissa toimituksissa
Hyväksytty piispainkokouksessa 10. syyskuuta 2013

© Kirkkohallitus

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 2, Kirkko ja toiminta
Suositukset, ohjeet ja oppaat
Asianumero: 2011-00003

Ulkoasu ja taitto: Unigrafia/Hanna Sario
Kansikuva: Andrei Rublev *Pyhä Kolminaisuus* (1400-luku)

ISBN 978-951-789-439-5 (nid.)
ISBN 978-951-789-440-1 (PDF)

ISSN 2341-9393 (painettu)
ISSN 2341-9407 (verkkojulkaisu)

Unigrafia
Helsinki 2013

Sisällys

Uskontojen kohtaaminen kirkon työssä	5
--	---

I OSA Periaatteita

Uskontojen kohtaaminen kuuluu kristittyjen elämään	7
Raamattu rohkaisee kohtaamiseen	7
Luterilainen perintö korostaa Jumalan armoa Kristuksessa	8
Ekumenia laajentaa näkymiä uskontojen kohtaamiseen	9
Teologia, säädökset ja tilannekohtaisuus ohjaavat pastoraalista harkintaa	10
Kirkkojärjestys ja -käsikirja luovat perustan kirkollisille toimituksille	10
Kristillinen todistus tapahtuu vapauden ilmapäärissä	12
Onko yhteinen rukous mahdollista?	13
Voiko muista kulttuureista ja uskonnoista lainata aineksia?	14

II OSA Käytännöt

Eri toimituksissa on erilaiset soveltamismahdollisuudet	18
Kaste on kirkkoon liittämisen sakramentti	19
Rippikoulu on mahdollisuus tutustua kristilliseen uskoon	21
Avioliiton siunaaminen luo perustan moniuskontoiselle perheelle	23
Hautaan siunaaminen auttaa surussa	25
Lopuksi	26

Uskontojen kohtaaminen kirkon työssä

Suomalainen yhteiskunta on viime vuosikymmeninä muuttunut aiempaa monimuotoisemmaksi ja moniarvoisemmaksi. Maahanmuuton myötä Suomeen on asettunut erilaisia kristillisiä yhteisöjä mutta myös muita uskontoja. Samaan aikaan uudenlaiset uskonnolliset virtaukset vaikuttavat kirkkomme jäsenistön piirissä.

Uudenlaisen uskonnollisuuden ohessa uskonnottomuus on suomalaista katso-muksellista todellisuutta. Yhä useampi suomalainen ei koe kuuluvansa mihinkään uskonnolliseen yhteisöön.

Tämä kaikki vaikuttaa kirkkomme elämään. Työntekijät kohtaavat seurakunta-työn yhteydessä aiempaa useammin toisin uskovia lähimmäisiä. Muutos haastaa pohtimaan kristillisen uskon suhdetta muihin uskontoihin.

Kirkolliset toimitukset ovat yksi rajapinta, jossa uskonnot kohtaavat ja johon uudenlaiset pastoraaliset haasteet tiivistyvät. Jos perhepiirissä on läsnä useampi uskonnollinen traditio, uskontojen kohtaaminen tulee näkyväksi elämänkaarta rytmittävien kirkollisten toimitusten yhteydessä. Kirkon työntekijä saattaa kohdata toiveita, että myös muut uskonnolliset traditiot näkyisivät kristillisen toimituksen yhteydessä. Näiden huomioon ottaminen vaatii vastaamista uudennaisiin kysymyk-siin: Miten viettää häitä, jos morsiusparista toinen on hindu? Voidaanko kaste-toimitukseen yhdistää buddhalaisia elementtejä, jos lapsen isä on buddhalainen? Voiko hautauksessa näkyä sekä islamilainen että kristillinen perinne, jos vainaja kääntyi uskonnosta toiseen juuri ennen kuolemaansa?

Seurakuntatasolla nousseiden epäselvyyksien johdosta kirkkohallitus päätti 18.8.2011 pyytää piispainkokousta ryhtymään toimiin asiaa koskevan oppaan aikaansaamiseksi.

Piispainkokous asetti syyskuun 2011 istunnossaan Salossa työryhmän valmiste-lemaan seurakuntia varten suppeaa, uskontoteologisesti perusteltuja suosituksia sisältävää toimintaopasta. Piispainkokouksen mukaan oppaan ”tulee perustua eku-meeniseen uskontoteologiaan ja ottaa huomioon muiden kirkkojen kokemuksia sekä ratkaisuja. Ohjeistuksen tulee seurata kristillisen rakkauden sekä vieraan-varaisuuden periaatteita mutta taata samalla riittävän etäisyyden säilyminen eri uskontojen käytäntöjen välillä vääränlaisen synkretismin välttämiseksi.”

Luterilaisen opin mukaan kirkko on ”pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan” (Augsburgin tunnustus, VII). Uskon-elämän ilmauksien tulee olla alisteisia evankeliumille. Olennaista on, että kirkon toiminnan ja rakenteiden kautta voidaan julistaa Jumalan armoa Kristuksessa. Se

on tämän oppaan tavoite. Vaikka näkökulma on muiden uskontojen kohtaamisessa, vastaavia periaatteita voidaan soveltaa myös uskonnottomia kohdattaessa.

Luterilaisissa tunnustuskirjoissa korostetaan, että kirkon tuntomerkit eivät edellytä jumalanpalvelusmenojen muuttumattomuutta. Siksi seurakunnassa on mahdollisuus harkitusti ja kirkon järjestystä noudattaen soveltaa toimituksia siten, että ne parhaiten hyödyttävät ja rakentavat seurakuntaa.¹

Yksityiskohtaista, kaikkiin tilanteisiin sopivaa ohjeistusta ei voi antaa. Tarvitaan aina tapauskohtaista pastoraalista harkintaa. Sen tähden tämä opas nostaa esiin periaatteellisia näkökulmia, joiden varassa harkinta voi edetä. Pastoraalisen harkinnan tulee tapahtua kirkon tunnustuksen ja järjestyksen antamissa puitteissa. Siksi tässä oppaassa esitetään teologisten näkökulmien lisäksi myös kirkollisiin säädöksiin sekä kirkkokäsikirjaan liittyviä näkökulmia.

1 Yksimielisyyden ohje, Täydellinen selitys (10, 9): ”Niinpä me uskomme, opetamme ja tunnustamme, että Jumalan seurakunnalla on aina ja kaikkialla tilanteen vaatiessa täysi oikeus ja valta muuttaa, lisätä tai vähentää kyseessä olevia menoja, kunhan se tapahtuu harkitusti, pahennusta herättämättä ja säädetyssä järjestyksessä. Tällöin on pidettävä silmällä sitä, mikä missäkin tilanteessa parhaiten hyödyttää ja edistää hyvää järjestystä, kristillistä kurinalaisuutta, evankelista hurskautta ja kirkon rakentumista.”

I OSA

Periaatteita

Uskontojen kohtaaminen kuuluu kristittyjen elämään

Raamattu rohkaisee kohtaamiseen

Kirkon usko perustuu Raamattuun (KL 1:1; KJ 1:1). Raamattu on monipolvinen tekstikokoelma, jonka syntyhistoria kattaa noin tuhannen vuoden ajanjakson. Sen punaisena lankana ihmiskunnan historiassa voi kuitenkin nähdä Jumalan pelastavan toiminnan, joka huipentuu hyvään sanomaan Jeesuksesta Kristuksesta.

Raamattu ei anna kaikkiin meitä askarruttaviin kysymyksiin yksiselitteistä vastausta. Esimerkiksi uskontojen kohtaamiseen Raamatusta löytyy keskenään jännitteisiäkin näkökulmia. Uskollisuus kirkon perustan muodostavalle pyhälle kirjalle vaatii ottamaan erilaiset näkökulmat huomioon ja etsimään tasapainoista kokonaisnäkemystä.

Kristityt ovat liian usein lukeneet Jumalan sanaa yksipuolisesti. Tämä näkyy myös uskontojen kohtaamisen teologiassa. Etualalle on nostettu kritiikki, jota Israelin profeetat kohdistivat ympäröivien kansojen uskonnollisuuteen. (Esim. Jes. 46:1–7; Jer. 10:2–5.) Profeettojen paikoin ankarakin julistus perustui kymmeneen käskyyn, joiden mukaan Israelin kansa ei saa pitää muita jumalia eikä tehdä itselleen jumalankuvia. (2 Moos. 20:2–5.)

Tällaiset Raamatun kohdat muistuttavat kristittyjä siitä, että heidät on Israelin kansan lailla kutsuttu omistautumaan Herralleen. Kirkkoa velvoittaa Jeesuksen käsky tehdä kaikki kansat hänen opetuslapsikseen. (Matt. 28:18–20.) Pyrkimys uskontodialogiin ei siksi voi merkitä omien perusvakaumusten kätkemistä tai lähetystyöstä luopumista: evankeliumin julistus ja sen eläminen todeksi kuuluvat kirkon perusolemuksen. Evankeliumi tulee erityisen näkyväksi kirkollisissa toimituksissa, jotka sisältävät aina kutsun seurata Kristusta.

Toisaalta Raamatussa annetaan ymmärtää, että Jumalan pelastava toiminta ei rajoitu vain hänen valittuun kansaansa. Vanhassa testamentissa viitataan useita kertoja Jumalan aktiiviseen toimintaan Israelin ulkopuolella. Erityisesti tämä ilmenee

kertomuksissa, joissa Jumala siunaa valittua kansaansa käyttäen välikappaleenaan ulkopuolisia kuten Melkisedekiä tai Bileamia. (1 Moos. 14:17–20; 4 Moos. 22–24.)

Israelin valinta ei sulje pois sitä, että Jumala toimii muidenkin kansojen keskuudessa. Aamoksen kirjassa (9:7) muistutetaan nubialaisten olevan Jumalalle yhtä tärkeitä kuin israelilaisetkin ja Jumalan johdattaneen filistealaisten sekä syyrialaisen kansainvaelluksia.

Uudessa testamentissa evankeliumit kertovat, että Jeesus oli valmis asettamaan uskon esikuvaksi Israelin kansan ulkopuolisen henkilön. (Matt. 15:21–28; Luuk. 7:9, 10:29–37.) Areiopagilla pitämässään puheessa apostoli Paavali ymmärtää kreikkalaisen uskonnollisuuden merkinä Jumalaa kohti ojentautumisesta. (Ap. t. 17:16–30.) Hän myös muistutti Lystran kaupungin asukkaita siitä, ettei Jumala ole jättänyt heitä ilman todistusta itsestään. (Ap. t. 14:17.)

Raamatun eskatologiseen visioon kuuluu ajatus, että kansojen rikkaudet ja iha- nuudet löytävät paikkansa Jumalan valtakunnassa. (Jes. 60:4–11; Sak. 8:22; Ilm. 21:24–26.) Kristuksen risti ja ylösnousemus ovat osoitus siitä, että uudistus, muutos ja uusi toivo kuuluvat koko luomakunnalle. Kristusta luonnehditaan todelliseksi valoksi, joka valaisee jokaisen ihmisen (Joh. 1:9).

Raamattu ohjaa kristittyjä arvostamaan maailman uskontoperinteissä kaikkea sitä, mikä on totta ja pyhää. Siksi kristittyinä voimme kohdata rohkeasti toisin uskovat lähimmäisemme. Jumala on jo läsnä siellä, minne viemme evankeliumia Jeesuksesta Kristuksesta.

Luterilainen perintö korostaa Jumalan armoa Kristuksessa

Luterilaisen kirkon tunnustuskirjat syntyivät kirkon sisäisten kiistojen ratkaisemiseksi aikakautena, jolloin Euroopassa vallitsi kristillinen yhtenäiskulttuuri. Siksi tunnustuskirjoista ei löydy uskontojen kohtaamisen teologiaa sanan nykyisessä merkityksessä. Sen sijaan tunnustuskirjoista avautuu yleisempiä periaatteita, joiden valossa tulee etsiä vastauksia uusiin haasteisiin.

Ehkä tärkein näkökulma uskontojen kohtaamisen kysymyksiin avautuu luterilaisesta opetuksesta, jonka mukaan kolmiyhteinen Jumala antaa meille hyviä lahjojaan pelastavassa toiminnassaan. Isoon Katekismukseen kuuluvassa uskontunnustuksen selityksessä korostetaan Jumalaa kaiken hyvän lähteenä: Luojana hän on antanut käyttöömme kaiken, mikä on taivaassa ja maan päällä. Ajallisten lahjojen lisäksi Jumala antaa iankaikkisia lahjoja Jeesuksessa Kristuksessa ja Pyhässä Hengessä. Näin Jumala antaa perimmältään itsensä, sillä hänen olemuksensa on ylitsevuotava rakkaus.

Luterilainen uskonkäsitys korostaa Jumalan armon lahjaluonnetta. Jumalan tunteminen Jumalaksi, joka jakaa rakkauttaan ja hyviä lahjojaan, antaa Ison Katekismuksen mukaan kristilliselle uskolle sen ominaislaadun suhteessa kaikkiin muihin uskontoihin. Näin ollen Jumalan armon ja hyvien lahjojen korostamisen tulisi olla luterilaisten erityinen panos dialogissa toisin uskovien kanssa.

Uskon radikaalilla lahjaluonteella on merkittäviä käytännön seuraamuksia. Armosaan Jumala antaa uskoille kaiken, jotta nämä voisivat vuorostaan antaa kaiken lähimmäiselleen. Martti Luther korostikin uskon ja rakkauden kuuluvan tiiviisti yhteen: uskossa kristityt saavat osallisuuden jumalalliseen elämään ja tulevat kaikkien ”herroiksi”, mutta rakkauden takia heidän tulee antaa tämä kaikki eteenpäin ja tulla kaikkien ”palvelijoiksi”.

Luterilainen oppi uskosta jumalallisten lahjojen vastaanottamisena ja rakkaudesta lähimmäisen palvelemisena ilmaisee saman kuin vieraanvaraisuus kristillisinä hyveinä. Klassiset opetukset vieraanvaraisuudesta ja muukalaisen rakastamisesta ovatkin nousseet uudella tavalla esiin ekumeenisessa keskustelussa uskontojen kohtaamisesta.

Ekumenia laajentaa näkymiä uskontojen kohtaamiseen

Kirkkomme on mukana monissa ekumeenisissa prosesseissa, joissa uskontojen kohtaamisen kysymyksiä pohditaan. Ekumeenisista asiakirjoista voi löytää monia hyödyllisiä näkökulmia.

Uskontojen kohtaamista koskevassa ekumeenisessa työskentelyssä on ensinnäkin oivallettu, että kirkon mission ytimeen kuuluu sekä todistus että dialogi. Yhtäältä kirkko on kutsuttu viemään evankeliumia kaikille kansoille (Matt. 28:18–20). Toisaalta todistuksen Kristuksesta tulee tapahtua kristillisen rakkauden vieraanvaraisuuden hengessä. Julistus ja vuoropuhelu kuuluvat perimmältään yhteen aivan kuin Apostolien tekojen puheissa, joissa Paavali etsii taitavasti evankeliumin ja kuulijoiden uskonnollisten käsitysten välisiä yhtymäkohtia.

Toiseksi, kristillinen usko Jumalaan kolmiyhteisenä – Isänä ja Poikana ja Pyhänä Henkenä – voi toimia resurssina ja rohkaisuna uskontojen välisessä vuoropuhelussa. Kolmiyhteisen Jumalan persoonat ovat jatkuvassa vastavuoroisessa yhteydessä toisiinsa ja toimivat harmonisesti yhdessä. Näin vuoropuhelu kuuluu Jumalan olemukseen. Siksi kristillinen usko kutsuu vuoropuheluun. Kristityt ovat lähetettyjä maailmaan viemään sanomaa Jumalasta, joka tuli lihaksi Jeesuksessa ja samastui siten ihmisten osaan.

Kolmanneksi, uskontojen välisessä kohtaamisessa kristittyjen tulee toimia Jumalan valtakunnan arvojen mukaisesti. Kristillisen todistuksen tulee tapahtua vapauden hengessä. Kaikki painostus, pakko ja ylimielinen asenne ovat vastoin Kristuksen esimerkkiä (Fil. 2:3–8). Reiluuden periaatteen vastaisena on torjuttava myös sellaiset menettelytavat, joissa oman uskonnon parhaita piirteitä verrataan toisen uskonnon vajavaisimpiin piirteisiin. Kahdeksas käsky on uskontojen kohtaamiseenkin hyvä ohjenuora.

Ekumeeninen työskentely on tuonut yhteen kristittyjä eri puolilta maailmaa. Tämän myötä on käynyt ilmeiseksi tarve sopeuttaa usko erilaisiin kulttuuriin konteksteihin. Useimmissa kulttuurisissa ympäristöissä uskonnolla on keskeinen asema, jolloin kulttuurin ja uskonnon erottaminen olisi keinotekoisia, ellei peräti mahdotonta.

Kirkkojen maailmanneuvoston, Paavillisen kristittyjen ykseyden edistämisen neuvoston ja Maailman evankelisen allianssin yhteinen *Kristillinen todistus moniuskontoisessa maailmassa* (2011) kiteyttää tämän seuraavasti: ”Kristityt tunnistavat, että evankeliumi sekä haastaa että rikastuttaa kulttuureja. Silloinkin, kun evankeliumi asettaa kyseenalaisiksi tietyt kulttuurin piirteet, kristityt ovat kutsuttuja kunnioittamaan kaikkia kansoja. Kristityt ovat myös kutsuttuja havaitsemaan omissa kulttuureissaan tekijöitä, jotka evankeliumi asettaa kyseenalaisiksi.”

Länsimainen tapakulttuuri ei ole sen pyhempi kuin mikään muukaan kulttuurinen traditio, vaikka se onkin meille tutuin. Evankeliumi johdattaa tarkastelemaan kriittisesti kaikkia kulttuureja, mutta yhtä lailla se voi löytää näissä kaikissa itselleen sopivan ilmiön.

Teologia, säädökset ja tilannekohtaisuus ohjaavat pastoraalista harkintaa

Kirkkojärjestys ja -käsikirja luovat perustan kirkollisille toimituksille

Seurakunnan työntekijän kohdatessa työssään tilanteita, joihin liittyy uskontojen kohtaaminen, usein auttaa terve harkinta. Kristitty voi myös luottaa siihen, että Jumala toimii pelastavan tahtonsa mukaisesti myös siellä, minne me emme näe. Tämä antaa oikeanlaista rohkeutta vuoropuheluun ja evankeliumin julistamiseen ilman painostusta tai pakonomaisuutta.

Kirkollisista toimituksista säädetään kirkkolaissa ja kirkkojärjestyksessä. Kirkkotilan käyttöä säätelee se, että vihittyä kirkkoa saa käyttää ”vain sen pyhyyteen soveltuviin tarkoituksiin” (KJ 14:2).

Kirkkolaissa mainitaan kirkolliset toimitukset niiden tehtävien joukossa, joista seurakunnan tulee huolehtia (KL 4:1–2). Yksityiskohtaisesti toimituksista määrätään kirkkojärjestyksen 2. luvussa sekä kirkolliskokouksen hyväksymässä kirkkokäsikirjassa. Kirkollisten toimitusten toimittamisessa pappia velvoittaa myös piispainkokouksen hyväksymä kirkollisten toimitusten opas *Sinä olet kanssani* (2006).

Kirkolliset toimitukset tulee suorittaa kirkkokäsikirjan mukaisesti (KJ 2:1). Käsikirjassa olevat toimitusten kaavat antavat kuitenkin tietyissä kohdissa tilaa vaihtoehtoisille toimitustavoille. Näissä kohdin voi harjoittaa pastoraalista harkintaa ja huomioida mahdollisuuksien mukaan toimitukseen osallistuvien toiveita.

Kirkkokäsikirja antaa vapautta varsinkin laadittaessa toimitusten johdantosanoja sekä puhetta ja myös valittaessa musiikkia. Esimerkiksi aikuisen kastekaavassa alku- ja loppuvirttä lukuun ottamatta voidaan virsien sijasta käyttää ”muuta sopivaa musiikkia”. Rajauksena musiikkivalintojen suhteen toimii kirkkokäsikirjan rubriikkiteksti, jonka mukaan ”musiikin valinnassa tulee ottaa huomioon toimituksen jumalanpalvelusluonne”.

Seurakunnan työntekijän tulee monikulttuurisessa tilanteessa kuunnella avoimesti ihmisten tarpeita ja ”pyrkii rakentamaan pastoraalisesti viisaalla tavalla eri toivomukset yhdistävä kokonaisuus, joka on samalla sopusoinnussa luterilaisen uskonkäsityksen ja kristillisen perinteen kanssa”.²

Kirkollisten toimitusten yhteydessä voidaan näin ollen ottaa huomioon erilaisia toiveita, mikäli nämä

- kunnioittavat kirkollisten toimitusten jumalanpalvelusluonnetta
- eivät ole ristiriidassa kirkkotilan pyhyiden kanssa
- ovat sopusoinnussa luterilaisen uskonkäsityksen ja kristillisen perinteen kanssa.

Seurakunnan toimintaa ohjaavat säädökset osoittavat, mistä yksittäinen työntekijä saa halutessaan tukea pastoraaliseen harkintaansa. Seurakuntatasolla kirkkoherralla on vastuu siitä, että kirkolliset toimitukset hoidetaan oikein (KJ 6:13). Tarvittaessa tuomiokapituli voi antaa täydentäviä ohjeita (KL 4:2).

2 Sinä olet kanssani, s. 152.

Kyetäkseen asianmukaisesti vastaamaan seurakuntatyöstä monikulttuurisella alueella kirkkoherran tulee solmia suhteita alueella toimiviin uskonnollisiin johtajiin. Tällöin hän voi mahdollisissa ongelmatilanteissa ottaa helposti yhteyttä toisen uskonnon edustajiin. Keskustelemalla esimerkiksi rabbin, imaamin tai buddhalaismunkin kanssa voi varmistaa sen, että mahdolliset pastoraaliset sovellutukset eivät ole ongelmallisia tai loukkaavia toisen uskontoperinteen näkökulmasta.

Kristillinen todistus tapahtuu vapauden ilmapiirissä

Pastoraalista harkintaa ohjaa Suomen lainsäädännön takaama uskonnonvapaus. Kirkollemme on annettu sen myötä itsenäinen päätösvalta säädellä omaa toimintaansa ja antaa tähän liittyviä määräyksiä.

Kirkon järjestykseen liittyvät määräykset sitovat kirkon viranhaltijoita näiden toimittaessa virkaansa sekä säätelevät kirkollisia toimituksia. Kirkkojärjestys ei säädä siitä, miten seurakuntalaiset toimivat kirkollisten toimitusten ulkopuolella. Esimerkiksi avioparilla on vapaus päätyä omassa harkinnassaan siihen, että luterilaisessa kirkossa toimitettua avioliiton siunaamista seuraa myöhemmin toisen uskontoperinteen mukainen seremonia.

Seurakunnan työntekijän velvollisuus on opastaa seurakuntalaisia uskontojen kohtaamisen kysymyksissä. Tällöin on tärkeää, että moniuskontoisen perheen jäsenten välille ei synnytetä tarpeettomia jännitteitä. Kirkko on kutsuttu lähimmäisenrakkauden periaatteen mukaisesti palvelemaan kaikkia ihmisiä.

Seurakunnan työntekijän on hyvä selvittää, että kyseessä on kirkollinen toimitus ja siinä avustaminen merkitsee osallistumista toimituksen toteuttamiseen. On mahdollista, että vieraanvaraisuuden osoitukseksi tarjottu ele koetaan loukkaavaksi. Avoimella keskustelulla ja herkällä kuulemisella voidaan välttää ongelmallisten tilanteiden syntymistä. Toimituskeskustelun merkitys korostuu monikulttuurisissa tilanteissa.

Uusi testamentti kehottaa kristittyjä olemaan ”aina valmiit antamaan vastaus jokaiselle, joka kysyy, mihin teidän toivonne perustuu” (1 Piet. 3:15). Myös uskontojen kohtaamista koskeva kokemus vahvistaa, että avoimesti esiin tuotu vakaumus ei ole dialogin este vaan sen edellytys. Uskontojen kohtaamisessa seurakunnan työntekijän ei tarvitse aristella oman kristillisen uskonsa tuomista esiin.

Iloinen tunnustautuminen omaan uskoon yhdistettynä kunnioittavaan ja kiinnostuneeseen asenteeseen toisen uskontoa kohtaan on toimivin asenne kohdattaessa toisin uskovia lähimmäisiä. Aggressiiviset tai ennakkoluuloiset asenteet eivät kuulu todistukseen Kristuksesta ja hänen rakkaudestaan.

Kirkolliset toimitukset voi nähdä ainutlaatuisena mahdollisuutena todistaa Kristuksen rakkaudesta läsnä oleville toisten uskontojen edustajille. Vieraanvaraisuus tulee todeksi konkreettisissa eleissä, ja kirkon välittämä siunaus saa ulottua jokaiseen läsnäolijaan.

Onko yhteinen rukous mahdollista?

Kun eri tavoin uskovat ihmiset jakavat elämänsä yhdessä, jossain vaiheessa nousee esiin kysymys siitä, onko yhteinen rukous mahdollista. Erityisesti tämä tapahtuu elämän taitekohdissa, joissa yhteinen ilo, yhteinen huoli tai yhteinen suru yhdistää ja vaatii suuntaamaan katseen kohti elämän perimmäistä todellisuutta.

Moniuskontoisen perheen rukouselämä joutuu etsimään muotoaan uskontojen erilaisuuden ja yhteisten elämäntilanteiden välisessä jännitekentässä. Perheen sisäinen hengellinen elämä kuten myös lasten uskonnollinen kasvatus ovat asioita, joihin löytyy helposti monia näkökulmia ja mielipiteitä. Päätös näiden järjestämisestä kuuluu kuitenkin lopulta perheelle itselleen.

Kun moniuskontoisen perheen hengellinen elämä tapahtuu kirkollisten toimitusten ja seurakunnallisen elämän kontekstissa, tilanne on erilainen. Kun yksityinen muuttuu julkiseksi, henkilökohtaisten ratkaisujen vapautta rajaavat yhteisölliset näkökulmat, jotka pyrkivät vaalimaan kunkin uskonyhteisön identiteettiä.

Kysymykseen eri tavoin uskovien yhteisestä rukouksesta voidaan ottaa kristillisestä näkökulmasta kolme eri näkökulmaa, jolloin saadaan vastaavasti kolme eri vastausta.

Ensinnäkin, voidaan kysyä, voiko kristitty olla läsnä, kun rukoillaan toisen uskontoperinteen mukaan. Tälle ei ole mitään estettä.

Kristitty voi olla vapautuneesti mukana tarkkailemassa kunnioittavasti toisen uskonnon rukoushetkiä tai rituaaleja. Läsnä oleminen ei vielä ole osallistumista, eikä oleminen paikalla vahvistakaan uskonnollisissa tilanteissa voi horjuttaa perustusta, jonka varassa kristitty elämäänsä elää ja josta käsin hän myös maailman uskonnollista monimuotoisuutta tarkkailee. (Room. 8:38–39.) Vastaavasti kristityt voivat toivottaa toisen uskonnon edustajan olemaan läsnä kristillisessä rukoushetkessä.

Toinen kysymys on, voivatko eri uskontojen edustajat rukoilla omien perinteittensä mukaan samassa tilanteessa. Tästä on monia esimerkkejä, joiden valossa kysymykseen voitaneen vastata varovaisen myöntävästi, jos rukoukset pidetään erillään. Moniuskontoiset rukoushetket tulevat kyseeseen lähinnä erityisissä tilanteissa, jollaisiin kuuluvat esimerkiksi kansalliset kriisit tai moniuskontoisen yhteisön juhlat.

Myös moniuskontoisen perheen juhlatilanteissa voidaan ajatella, että perheen eri traditiot tulevat näkyviin erillisinä rukouksina. On tärkeää, että tällaisissa tilanteissa eri uskontoperinteet pidetään selvästi erillään. Tällöin ne, jotka kokevat perinteen omakseen, voivat aina osallistua rukoukseen, ja ne, jotka eivät, voivat olla läsnä tilanteessa vieraina.

Kolmas kysymys liittyy eri uskontojen yhteiseen rukoukseen, jossa yhteen kokonaisuuteen kootaan eri uskontojen rukousperinteitä ja joka rukoillaan yhdessä. Tällaisiin moniuskontoisiin rukouksiin liittyy teologisia ongelmia ja myös väärinymmärryksen mahdollisuuksia, minkä takia kirkkomme tunnustuksen näkökulmasta näitä ei pidä järjestää.

Voiko muista kulttuureista ja uskonnoista lainata aineksia?

Kirkolliset toimitukset ovat kirkkomme jumalanpalveluselämää, jolloin toimituksen eri osat sijoittuvat rukouksen sävyttämään liturgiseen kontekstiin. Useimmiten ne myös järjestetään kirkoksi vihityssä tilassa, jota tulee käyttää vain sen pyhyyteen soveltuviin tarkoituksiin (KJ 14:2).

Kirkkojärjestys ei kuitenkaan määrittele tarkemmin, millainen käyttö sopii ja millainen ei kirkkotilan pyhyyteen. Viime kädessä asian päättävät kirkkoherra ja kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto yhdessä.

Voidaan kuitenkin todeta, että

- kirkolliset toimitukset ovat osa kirkon jumalanpalveluselämää
- kirkossa tapahtuva toiminta ei saa olla suunnattu kirkkomme uskoa vastaan
- kaiken tulee tapahtua lähimmäisen rakkauden periaatteen vallitessa.

Erilaisten kulttuuristen elementtien ottaminen osaksi kirkollista toimitusta voi parhaimmillaan ilmentää sitä, miten kirkon pyhät toimitukset välittävät yhteyden Jumalaan ”ihmiselämän keskellä ja sen asettamien edellytysten mukaisesti”. Koska ihmisen elämässä ”ruumiillinen, henkinen, sosiaalinen ja hengellinen kuuluvat erottamattomasti yhteen”, Jumalan ja ihmisen vuoropuhelu ei voi sivuuttaa ihmisen kulttuurista elämänympäristöä. Jumala jakaa edelleen hyviä lahjojaan, vaikka lankeemus varjostaakin todellisuuttamme.³

3 Ks. Sinä olet kanssani, s. 7–8.

Yksittäisen tekstin, laulun tai symbolisen eleen alkuperän palautuminen toiseen uskonto- tai kulttuuriperinteeseen ei sinänsä ole este sen käyttämiselle kirkkomme elämässä. Ainoa edellytys on, että tällaiset elementit eivät ole ilmeisessä ristiriidassa kirkkomme tunnustuksen ja kristillisen lähimmäisen rakkauden periaatteen kanssa.

Ensinnäkin, kaikki aidot uskonnolliset traditiot sanoittavat inhimillistä kokemusta ja pyhyiden kaipuuta tässä maailmassa. Koska kristityt uskovat, että Jumala on luonut ihmisen, on johdonmukaista ajatella, että maailman uskonnoissa heijastuu ihmisen suuntautuneisuus Jumalaa kohti. Kristitty voi nähdä muiden uskontojen pyhät tekstit ja rituaalit merkittävinä kulttuurisina saavutuksina, joita voi harkiten hyödyntää kuten myös kuvataidetta ja musiikkia.

Toiseksi, raja ”kulttuurin” ja ”uskonnon” välillä ei ole selkeä. Modernissa yhteiskunnassa tehty ero uskonnollisen ja maallisen välillä ei ole universaali: kulttuuri ja uskonto punoutuvat esimerkiksi Aasiassa niin tiiviisti yhteen, ettei ole mahdollista tehdä vain ”kulttuurisia” lainoja ja jättää pois ”uskonnolliset” elementit.

Kolmanneksi, rukoileva kirkko voi suhtautua myönteisesti sitä ympäröivään maailmaan. Liturgiassa rukouksessaan kirkko huokaa yhdessä luomakunnan kanssa ja odottaa kärsivällisesti Jumalan lasten vapautusta ja kirkkautta. (Room. 8:18–30.) Teologisesti katsoen kirkon liturgia on siksi syvää osallisuutta luomakunnan uudistumiseen, jota Pyhä Henki toteuttaa. (Ef. 1:9–10, 4:10.) Kristillinen rukous-elämä onkin aina ammentanut siitä kulttuurisesta rikkaudesta, joka näkyy myös ihmiskunnan uskontohistoriassa. Kun kirkko lainaa näitä aineksia, ne tulevat osaksi kristillistä elämää.

Tutut kulttuuriset käytännöt eivät välttämättä ole sen kristillisempiä kuin meille vieraamat tavat. Jotkut eleet ja symbolit voivat toisessa kulttuuripiirissä olla niin yleisesti omaksuttuja, että monikulttuurinen uskottavuus vaatii niiden mukana olemista. Hyvä esimerkki on *namaste*-tervehdys, jossa kämmenet liitetään kevyesti yhteen ja joka leimaa laajasti aasialaista kulttuuria. Arabikulttuurissa erittäin yleinen on *bismillah*-fraasi, joka merkitsee ”Jumalan nimeen”. Vaikka tällaisten symbolisten eleiden alkuperä palautuu – ainakin jossain mielessä – toisen uskontoperinteen piiriin, myös monet kristityt ovat omaksuneet ne käyttöönsä kulttuurisesti. Siksi tällaisten eleiden ja symbolien omaksuminen kulttuurisina lainoina kirkkomme liturgiseen elämään on mahdollista.

Koska kristityt näkevät oman käsityksensä Jumalasta olevan suorassa jatkumossa Israelin uskontoon, juutalainen perinne on helpoiten otettavissa huomioon. Monia juutalaisen rukouselämän osia voi yhdistää ongelmitta kristilliseen liturgiaan, sillä kristillinen jumalanpalveluselämän lähtökohta on historiallisesti katsoen juutalaisessa rukousperinteessä. Toimituksissa, joissa on läsnä juutalaisia sekä kristittyjä, voidaan painottaa tekstivalinnoissa Vanhan testamentin aineistoa. Esimerkiksi psalmit ovat yhteisenä rukous- ja lauluperinteenä ehtymätön resurssi.

Muiden uskontojen kohdalla joudutaan harkitsemaan tapauskohtaisesti, millaisia tekstejä tai käytäntöjä voidaan yhdistää kirkollisiin toimituksiin. Esimerkiksi toisen uskontoperinteen jumalallisia erisnimiä sisältävää tekstiä ei ole syytä ottaa kristillisen liturgian yhteyteen. Kysymys ei ole kuitenkaan vain yksittäisen tekstin opillisesta sisällöstä, sillä uskontojen kohtaamisessa tapahtuu aina myös merkityksien risteilemistä ja uusien syntymistä.

Kirkon uskon valossa koko toimitus alusta loppuun tapahtuu kristillisen uskon viitekehyksessä riippumatta siitä, mitä merkityksiä yksittäinen osallistuja tilanteelle antaa. Siksi on mahdollista ottaa mukaan toiseen uskontoon kuuluva avustamaan toimituksessa esimerkiksi tekstinlukijana, vaikka hän ei tunnustaisikaan kirkkomme uskoa.

Kirkon työntekijältä, joka on mukana suunnittelemassa monikulttuurisissa tilanteissa tapahtuvia toimituksia, edellytetään samaan aikaan malttia ja rohkeutta.

Malttia tarvitaan, koska kaikenlaiset sovellukset eivät ole luontevia. Olisi esimerkiksi liioiteltua, jos pappi ojentaisi avioliiton siunaamisen yhteydessä pariskunnalle Raamatun kanssa jonkun muun uskonnon pyhän kirjan.

Hindulaiseen kulttuuriin myönteisesti suhtautuvat intialaiset kristityt ovat lainanneet liturgiseen käyttöön Brihadaranyaka Upanisadin säettä:

Johda meidät olemattomuudesta Olemiseen; johda meidät pimeydestä Valoon; johda meidät kuolemasta Kuolemattomuuteen.

Kun klassinen hindulainen teksti siirretään kristillisen liturgian yhteyteen, sen tulkinta tapahtuu kristillisen uskon viitekehyksessä ja alkuperästään huolimatta se muuntuu kristilliseksi rukoukseksi. Mikäli paikalla on hindu, hän saattaa tästä riippumatta antaa tekstille oman uskontonsa mukaisen merkityksen. Vastaavasti hän voi antaa myös Raamatun teksteille sellaisia merkityksiä, jotka nousevat hänen omasta uskonnostaan.

Rohkeutta tarvitaan, koska pastoraalisesti on tultava vastaan kohdissa, joissa tämä on mahdollista. Toisen uskonnon perinteestä voidaan valita sellainen laulu tai lukukappale, jonka sisältö ei ole kristillisen tunnustuksen kanssa ristiriidassa. Sopivia kohtia erilaisille lainauksille ovat esimerkiksi johdantosanat, puhe tai vapaasti laadittavat rukoukset. Raamatunlukua ei kuitenkaan tule korvata muilla teksteillä. Myös musiikkivalinnoissa voi käsikirjan mukaan tietyissä kohdissa olla virren sijasta muuta musiikkia.

Virheitä voi välttää huolellisella suunnittelulla ja taustoituksella. Tällöin kannattaa konsultoida mahdollisuuksien mukaan toisen uskonyhteisön edustajia. Viime kädessä kirkollisten toimitusten omistajuus kuuluu kuitenkin kirkolle: mahdollisissa epäselvyyksissä kirkon työntekijä joutuu tekemään lopullisen päätöksen ja kantamaan myös vastuun.

Työntekijän on varauduttava siihen, että monikulttuurinen toimitus vaatii perehtymistä itselleen uusiin asioihin ja normaalia parempaa kykyä kuunnella seurakuntalaisten toiveita. Myös seurakunnan työvuorojärjestelyissä tulee huomioida, että valmistautuminen monikulttuurisiin tilanteisiin vie tavallista enemmän aikaa.

Huolellisesta ennakkovalmistautumisesta huolimatta on varauduttava myös siihen, että toimituksen yhteydessä voi syntyä yllättäviä tilanteita. Spontaaneihin rukouksiin ja siunauksiin kannattaa suhtautua maltillisesti ja suvaitsevaisesti. Mikäli asia ei aiheuta epäjärjestystä tai sisällä piilevää aggressiivisuutta, voi pitää hyvänä, että kirkollinen toimitus herättää myönteisiä tunteita ja reaktioita.

II OSA

Käytännöt

Eri toimituksissa on erilaiset soveltamismahdollisuudet

Kaste, konfirmaatio, avioliittoon vihkiminen (avioliiton siunaaminen) ja hautaan siunaaminen kuuluvat kirkkomme pyhiin toimituksiin. Niistä annetaan erityisiä määräyksiä kirkkojärjestyksessä (KJ 2:13–23; KJ 3:5).

Kirkko-oikeudellisesta näkökulmasta edellä mainitut toimitukset ovat tietyssä mielessä samankaltaisessa asemassa: niistä säädetään kirkkojärjestyksessä ja niiden toimittamiseen tarvitaan pappi.⁴ Teologisesti toimitusten välillä on kuitenkin merkittäviä eroja:

- Kaste lahjoittaa Pyhän Hengen ja uskon, joka luottaa kasteen lupauksiin. Toimituksen kautta liitytään kristilliseen seurakuntaan, joten kasteen luonne on vahvasti kristillinen. Sama pätee konfirmaatioon, jossa tunnustaudutaan kasteessa lahjaksi saatuun uskoon.
- Avioliittoon vihkiminen tai avioliiton siunaaminen kuuluvat Jumalan luomistyön piiriin. Monikulttuurisessa avioliitossa puolisoiden uskonto- ja kulttuuritaustat ovat vahvasti läsnä jo lähtökohtaisesti, mikä voi heijastua myös itse toimituksessa.
- Hautaan siunaamisessa vainaja uskotaan kolmiyhteisen Jumalan huomaan. Siinä korostetaan Jeesuksen ylösnousemuksen tuomaa iankaikisen elämän toivoa, josta kaste on tehnyt osalliseksi. Toisaalta siinä myös muistellaan vainajaa ja autetaan omaisia surun kanssa eteenpäin: jos vainajan elämänkaaressa tai lähiomaisten joukossa esiintyy myös muita uskontoperinteitä, tämä on syytä huomioida.

Eri toimituksien yhteydessä voi siksi tehdä vaihtelevissa määrin monikulttuurisia sovelluksia. Kasteen kohdalla on syytä korostaa toimituksen luonnetta sakramenttina, joka liittyy kastettavan kirkkoon. Sen sijaan esimerkiksi avioliiton siunaamisessa

⁴ Konfirmaation voi toimittaa myös lehtori (KJ 3:5). Vaikka avioliiton siunaamisen toimittajasta ei ole tarkempaa määrystä, kirkkokäsikirjan rubriikkiteksti olettaa nimenomaan papin toimittavan siunaamisen.

tai hautaan siunaamisessa voidaan antaa enemmän tilaa myös muiden uskontojen ja kulttuurien tavoille.

Mikäli toimituksessa halutaan erilaisten uskonnollisten perinteiden näkyvän omilla ehdoillaan, eri uskontojen rituaalit on syytä pitää selkeästi erillään. Esimerkiksi hautajaisissa voivat ensin toisen uskontoperinteen edustajat ilmaista suruaan oman perinteensä mukaisesti (esimerkiksi kukkien laskun yhteydessä tai sitä ennen), minkä jälkeen seuraa kristillinen hautaan siunaaminen kirkkokäsikirjan mukaan. Erilaisia kulttuurisia ja uskonnollisia traditioita voi tuoda näkyviin myös toimituksen jälkeen, esimerkiksi hääjuhlassa tai muistotilaisuudessa.

Luontevaan peräkkäisyyteen perustuvat ratkaisut ovat usein helpompia toteuttaa kuin toisen uskonnon tuominen mukaan varsinaiseen toimitukseen. Se voi myös olla teologisesti ongelmattomin vaihtoehto. Etenkin sellaisissa tapauksissa, joissa haluttaisiin toisen perinteen olevan vahvasti läsnä, se saattaa olla ainut toimiva vaihtoehto.

Varsinkin kodinsiunauksen yhteydessä tällaisia toiveita voi tulla esiin; asuuhan samassa moniuskontoisessa kodissa eri tavoin uskovia ihmisiä, jotka kukin haluavat siunata oman elämänpiirinsä oman traditionsa rukouksin. Luterilaista toimitusta, joka perustuu kodinsiunauksen kaavaan, voi siksi seurata tai edeltää muiden uskontojen vastaavia toimituksia.

Kaste on kirkkoon liittämisen sakramentti

Kaste on sakramentti, jossa kastettava otetaan Kristuksen ja hänen kirkkonsa yhteyteen. Ekumeenisen perinteen valossa kastetoimituksen ydin näyttäytyy hyvin yksinkertaisena: Kaste toimitetaan vedellä ”Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen” (Matt. 28:19), minkä kautta syntyy osallisuus Jeesuksen kuolemaan ja ylösnousemukseen (Room. 6:3–5).

Seurakunnan työntekijän tulee varmistaa, että huoltajilla on ymmärrys kasteen luonteesta ja siitä, että kastettava liitetään sen kautta kristilliseen kirkkoon. Tätä edellyttää jo uskonnonvapauslaki, jonka mukaan ”lapsen uskonnollisesta asemasta päättävät hänen huoltajansa yhdessä” (1:3). Mikäli huoltajat eivät pysty sopimaan asiasta, lain mukaan ”voi lapsen huoltajana toimiva äiti vuoden kuluessa lapsen syntymästä yksin päättää lapsen liittymisestä uskonnolliseen yhdyskuntaan”.

Päätös kastamisesta saattaa vaatia pitkän ja vaikeankin prosessin, mikä on hyvä tiedostaa. Kirkon näkökulmasta keskeisintä on se, että kaste välittää Jumalan armon ja kutsuu kastettua elämässään Jeesuksen seuraamiseen. Kasteeseen liittyy

näin ollen velvollisuus huolehtia lapsen kristillisestä kasvatuksesta (KJ 1:5) yhdessä kummien ja seurakunnan kanssa. Tämä on myös syytä todeta, jotta asiasta ei seuraisi myöhemmin jännitteitä.

Kirkko pitää kiinni periaatteesta, että ”kirkon jäsenen tulee saattaa lapsensa kastettavaksi ilman tarpeetonta viivytystä” (KJ 2:15). Monikulttuurisissa tilanteissa on kuitenkin mahdollista, että luterilainen huoltaja toivoo kastetta mutta toinen huoltaja torjuu kasteen ja siihen liittyvän kirkkoon liittämisen. Tällaisissa tapauksissa rukous lapsen ja perheen puolesta voi tulla kyseeseen pastoraalisesti perusteltuna poikkeusmenettelynä. Tällöin on tarpeen korostaa, ettei rukous korvaa kastetta.

Hyviin pastoraalisiin käytäntöihin kuuluu pyrkimys tukea perheen yhteyttä. Jos tilanne perheessä on jännitteinen, seurakunnan työntekijän tulee varoa tuomasta tahattomastikaan tilanteeseen lisävaatimuksia.

Pastoraalinen herkkyyks ei saa johtaa siihen, että kastetoimituksen liturgista sisältöä tai kristillistä symboliikkaa typistetään. Sen sijaan voidaan harkita kasteen järjestämisestä esimerkiksi perheen kotona kirkon sijasta. Tämä saattaa joissain tapauksissa lieventää toisen osapuolen tuntemaa epävarmuutta.

Kirkkomme jäsen ei voi samanaikaisesti olla muun uskonnollisen yhdyskunnan jäsen (KL 1:2). Käsitys uskonnollisen yhdyskunnan muodollisesta jäsenyydestä ja jäsenrekisterien ylläpitämisestä on kuitenkin monille uskontoperinteille vieras. Siksi on mahdollista, että toista uskontoa edustava vanhempi haluaa välittää omaa perinnettään lapselle, vaikka tämä olisi kristillisen kirkon jäsen.

Lapsen kasvaminen samanaikaisesti kahteen eri uskontoperinteeseen voi kirkkomme näkökulmasta vaikuttaa ongelmalliselta. Vaikka teologisesti kysymys olisikin vaikea, yksilö voi käytännössä kasvaa useamman tradition vaikutuspiirissä ja kokea identiteettinsä moniuskontoiseksi. Uskontojen rajat ylittävien avioliittojen myötä ilmiö tulee entistä yleisemmäksi.

Seurakunnan työntekijöiden tehtävä on tukea jokaista jäsentään toteuttamaan kristillistä kutsumustaan omassa elämässään. Kahden perinteen keskelle syntyneen jäsenen kohdalla tämän tulee tapahtua niin, että häntä autetaan näkemään mahdollisuuksien mukaan kristillisen uskon myönteisiä yhtymäkohtia toiseen perinteeseen.

Moniuskontoisessa tilanteessa nousee esiin myös kysymys kummeista. Kirkkojärjestyksen (2:17) mukaan kastettavalla tulee olla vähintään kaksi kummiä, jotka ovat ”konfirmoituja evankelis-luterilaista uskoa tunnustavan kirkon jäseniä”.

Poikkeustapauksissa yksikin kummi riittää kirkkoherran päätöksellä (KJ 2:16 2. mom.). Lisäksi kummina voi toimia ”myös muuhun evankelis-luterilaisen kirkon toimittaman kasteen hyväksyvään kristilliseen kirkkoon tai uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluva henkilö”.

Kummeiksi voi siksi nimetä vain luterilaisen kirkon jäseniä tai sellaisia kristittyjä, joiden kirkkokunta hyväksyy kirkkomme kastekäytännön. Pastoraalisesti mielekästä on tarjota läsnä oleville toisin uskoville roolia kastetoimituksen todistajina. Kirkkojärjestyksen mukaan (2:17) kastetoimituksessa tulee olla läsnä vähintään kaksi kummiä tai muuta todistajaa.

On mahdollista pyytää toisen uskonnon edustajaa avustamaan kastetoimituksessa esimerkiksi tekstinlukijana, jos tämä sopii hänelle itselleen. Osallistumista kastetoimituksen yhteydessä olevaan lapsen siunaamiseen tulee harkita tilanteen mukaan.

Kirkkokäsikirja ohjeistaa pappia pyytämään ”vanhempia ja kummeja” laittamaan kanssaan kätensä lapsen pään päälle. He edustavat seurakuntaa ja Jumalan kansaa, jonka yhteyteen lapsi otetaan. Jos kastetta todistava joukko on kooltaan pieni, voimassa olevien ohjeiden mukaan kaikki voivat osallistua halutessaan siunaamiseen.⁵ Tällaisessa tilanteessa yksittäisen läsnäolijan sulkeminen ulos yhteisestä siunauksen eleestä antaisi ongelmallisen viestin. Toisaalta on syytä tiedostaa, että kastettavalle pyydetään kolmiyhteisen Jumalan siunausta. Kätten päälle paneminen ja siunaukseen yhtyminen sisältävät vahvaa kristillistä symboliikkaa. Siksi on täysin hyväksyttävää, jos joku itse haluaa pidättäytyä osallistumisesta yhteiseen siunaukseen.

Rippikoulu on mahdollisuus tutustua kristilliseen uskoon

Rippikoulu on Suomessa niin suosittu, että vuosittain siihen osallistuu moni kirkkoon kuulumaton. Tähän joukkoon lukeutuu nuoria muiden uskontojen piiristä. Kristillisen kasvatuksen peruskurssina rippikoulun tuleekin olla kaikille avoin.

Rippikoulu on ennen muuta kasteopetusta, jonka päämääränä kastetuille on konfirmaatio sekä kastamattomille kaste ja kirkon jäseneksi tuleminen. Samalla rippikoulu voi tarjota mahdollisuuden tutustua kristilliseen uskoon tai valmentautua kasteelle.

5 Sinä olet kanssani, s. 43.

Koska konfirmaatio perustuu kasteeseen ja sen tarkoitus on vahvistaa kastettua hänen uskossaan, kaste on konfirmaation ja sitä seuraavan ehtoolliselle osallistumisen edellytys (KJ 2:1; Kirkkokäsikirjan konfirmaatiota koskeva ohjeistus). Konfirmaatiossa tunnustaudutaan kirkon yhteiseen uskoon ja sen myötä saadaan seurakunnan jäsenyyteen liittyviä oikeuksia, kuten oikeus osallistua itsenäisesti ehtoolliselle ja toimia kummina.

Mikäli nuori ei rippikoulun käytyään halua tai voi (esimerkiksi huoltajien vastustuksen takia) ottaa kastetta ja liittyä kirkkoon, hän ei voi osallistua konfirmaatioon rippikoulutoveriensä rinnalla. Tämä on otettava huomioon pastoraalisena haasteena. Siksi osallistumista yhteisen matkan kulkemiselle ja kristillistä vieraanvaraisuutta pitää viestiä niissä kohdissa, joissa se on mahdollista. Rippikouluun osallistunut, kirkkoon kuulumaton nuori voi esimerkiksi osallistua ristikulkueeseen ja tulla muiden mukana alttarille siunattavaksi ehtoollisen yhteydessä.

Koska konfirmoitavat nuoret ovat yleensä alaikäisiä, on tärkeää, että seurakunnan työntekijät keskustelevat erilaisista ratkaisuista ja niiden juridisista seuraamuksista huoltajien kanssa.

Esimerkiksi on syytä selvittää, että kirkkolain mukaan (1:3) kirkkomme jäsen ei voi samanaikaisesti olla toisen uskonnollisen yhdyskunnan jäsen. Samalla on syytä korostaa myönteisiä siltoja vanhan ja uuden välillä sekä alleviivata seurakunnan toiminnan avoimuutta suhteessa muihin uskontoihin: nuoren kasteen ja kirkkoon liittymisen ei tarvitse merkitä yhteyksien katkeamista sukuun ja sen edustamaan uskonnolliseen perintöön.

Seurakunnan tulee ottaa ainutkertaisena mahdollisuutena se, jos kirkkomme rippikouluun haluaa osallistua nuori, jonka tausta on toisessa uskontoperinteessä. Tällaiselle nuorelle rippikoulu voi toimia tutustumisena kristilliseen uskoon ja parhaimmassa tapauksessa kasteeseen valmistavana opetuksena. Seurakunnan työntekijöiden tulee tehdä parhaansa mutta luottaa lopulta Pyhään Henkeen sen suhteen, johtaako prosessi kristilliseen uskoon ja kirkon jäsenyyteen. Itsestään selvää on, että pakko on pois suljettu. Kaikenlainen painostus olisi ristiriidassa kristilliseen uskoon kuuluvan vapauden kanssa. Toisaalta olisi vastoin uskonnonvapautta ja kirkon lähetystehtävää estää ihmisen vapaaehtoinen kääntyminen kristilliseen uskoon.

Avioliiton siunaaminen luo perustan moniuskontoiselle perheelle

Kun ihmiset muodostavat parisuhteita yli uskontokuntien rajojen, uskontojen kohtaaminen tulee osaksi perheyhteisön elämää. Moniuskontoisen avioliiton voi nähdä yhteisen tien alkuna, jossa uskonnot tulevat kohtaamaan eri elämänvaiheissa. Siksi tällaisen avioliiton siunaamiseen on suhtauduttava merkittävänä pastoraalisena tehtävänä, jossa luodaan perusta myös tuleville toimituksille.

Monikulttuuriseen avioliittoon liittyvää teologista harkintaa helpottaa se, että miehen ja naisen välinen avioliitto on universaali instituutio – se tunnetaan muodossa tai toisessa kaikissa kulttuureissa.

Avioliittokäytännöissä on kulttuurien välillä merkittäviäkin eroja: monissa maissa avioliitot ovat järjestettyjä ja joskus myös moniavioisuus on mahdollista. Seurakunnan työntekijä tuskin kohtaa tällaisia tapauksia. Järjestetyt avioliitot tapahtuvat yhden yhteisön sisällä, sillä niiden periaatteena on yleensä puolisoiden kuuluminen samaan yhteisöön. Monikulttuurisissa tai moniuskontoisissa avioliitoissa sen sijaan saattaa olla kyse parisuhteesta, joka rikkoo perinteisiä normeja, mikä on hyvä tiedostaa.

Toimituskeskustelulle on hyvä varata runsaasti aikaa. Tarvittaessa siinä voi nostaa esille laajemminkin kysymyksiä yhteisestä elämästä eri kulttuurien ja uskontojen kohtaamispisteessä. Uskontokysymyksestä keskusteleminen saattaa olla pariskunnalle vaikeaa, joten aihetta koskeva keskustelu yhdessä seurakunnan työntekijän kanssa voi olla merkittävä hetki.

Kirkkojärjestyksen mukaan avioliitto voidaan pyydetäessä siunata, kun se on solmittu muussa kuin evankelis-luterilaisen kirkon käyttämässä järjestyksessä (KJ 2:20).

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että

- aiemmin on jo solmittu lainvoimainen avioliitto, joka siunataan kirkollisesti
- kirkollinen siunaaminen perustuu pyyntöön, jonka tulee perustua aviopuolisoiden yhteiseen harkintaan
- toimituksessa voidaan siunata kristillisesti myös sellainen avioliitto, jonka toinen osapuoli kuuluu muuhun uskonnolliseen perinteeseen.

Viimeksi mainitulla näkökulmalla on tärkeä seuraus: moniuskontoisen avioliiton siunaamisen myötä kirkollisesta toimituksesta tulee osalliseksi sellainen henkilö, joka ei periaatteessa tunnusta kirkon uskoa. Tämä on hyvä tiedostaa ja pohtia, mitä tämä kunkin pariskunnan kohdalla tarkoittaa.

Käytännössä avioliiton siunaamisen kaava muistuttaa avioliiton vihkimisen kaavaa. Olennaisena erona on, että avioliitto on jo voimassa, joten avioliiton juridisesti konstituivia osia ei toimituksessa ole. Usein avioliitto solmitaan maistraatissa, minkä jälkeen pariskunta järjestää oman juhlangan ja siihen liittyvät uskonnolliset toimitukset haluamallaan tavalla.

Eri kulttuureissa ja uskonnoissa on runsaasti avioliiton solmimiseen liittyviä tapoja, joilla on vahva asema. Esimerkiksi klassisen hindulaisen kulttuurin mukaan aviopari sidotaan yhteen langalla ja he kulkevat seitsemän askelta pyhän tulen ympäri. Kirkkomme on syytä suhtautua kunnioittavasti tällaisiin tapoihin ja symboleihin. Vaikka näihin sisältyisi myös uskonnollisia ulottuvuuksia, kristillisestä näkökulmasta niitä voidaan tarkastella ensi sijassa kulttuurisina käytäntöinä, jotka voidaan ottaa osaksi luterilaista avioliiton siunaamista.

Mikäli avioliiton kirkollisen siunaamisen lisäksi aviopari osallistuu muihin seremonioihin, tällaisten järjestäminen kuuluu uskonnonvapauden piiriin. Silloin kun näin tapahtuu, luterilaiseen toimitukseen kohdistuu vähemmän paineita olla ilmiänsuhtaan vahvan monikulttuurinen.

Juutalaisessa perinteessä avioliittoon vihkiminen tapahtuu erityisessä vihkikatoksessa (hepr. *huppá*), joka symboloi aviopuolisoiden kotia ja Jerusalemin temppeliä.

Vihkijänä toimiva rabbi siunaa viinin sekä aviosäädyn, minkä jälkeen sekä sulhanen että morsian nauttivat viiniä. Avioalan jälkeen sulhanen polkaisee kankaaseen käärityn viinilasin rikki Jerusalemin temppelin hävityksen muistoksi.

Mikäli toinen aviopuolisista on juutalainen ja aviopari toivoo avioliittonsa siunaamista luterilaisen perinteen mukaisesti, tällöin voidaan ottaa mukaan edellä mainittuja elementtejä avioliiton siunaamiseen. Symboliikka on varsin vahvaa ja puhuttelee myös kristittyjä. Myös viinin nauttiminen yhteisen liiton merkinä ilman sakramentaalista merkitystä lienee mahdollista toteuttaa.

Hautaan siunaaminen auttaa surussa

Moniuskontoisia hautaan siunaamisia on periaatteessa kolmenlaisia:

- Vainaja on kuulunut kirkkoon, mutta hänen lähipiirissään tai omissa elämänvaiheissaan on ollut läsnä muun uskonnon perinne.
- Vainaja ei ole kuulunut kirkkoon vaan on ollut jonkun toisen uskontoperinteen vaikutuspiirissä, mutta omaiset toivovat luterilaista hautaan siunaamista.
- Vainaja on ollut valmistautumassa kasteelle mutta on kuollut kesken prosessin.

Ensin mainittu tapaus on kirkko-oikeudellisesti ongelmaton, mutta kahteen jälkimmäiseen tapaukseen pätee, mitä säädetään ylipäätään kirkkoon kuulumattoman siunaamisesta (KJ 2:22). Hautaan siunaamisen edellytyksinä on omaisten pyyntö sekä se, ettei vainaja ole selkeästi ilmaissut tahtovansa toisin. Edellisten ehtojen täyttyessäkin pappi voi muodostaa saamiensa tietojen perusteella näkemyksen, että kirkolliseen hautaamiseen ei ole riittäviä perusteita.

Toiseen uskontokuntaan kuuluminen ei sinänsä ole este luterilaiselle hautaan siunaamiselle. Vainajan elämässä tulee kuitenkin olla riittävä yhteys luterilaiseen kirkkoon esimerkiksi elämänvaiheiden tai lähiomaisten kautta.

Jos pappi päätyy harkinnassaan siihen, että kirkkoon kuulumaton voidaan siunata hautaan kirkkojärjestyksen mukaisin kriteerein, on tärkeää ottaa ennakolta yhteys vainajan taustayhteisöön, jos tällainen on olemassa. Vaikka kirkkolaissa säädetään vain ilmoitusvelvollisuudesta jälkikäteen (KL 16:13), hyviin ekumeenisiin ja uskontojen välisiin käytäntöihin kuuluu ilmoittaa asiasta etukäteen.

Harkittaessa kirkkoon kuulumattoman hautaan siunaamista on muistettava, että siunaustilaisuus järjestetään myös omaisia varten. Hautajaiset on tilanne, jossa käsitellään surua ja kuullaan evankeliumia Kristuksesta, joka on voittanut kuoleman vallan.

Hautaan siunaamisen käytännöistä sovitaan omaisten kanssa: vainajaa ei voida enää kuulla, ellei tämä ole kirjannut ennalta hautajaistoiveitaan. Jos asetelma on selkeästi moniuskontoinen eikä omaisten kesken vallitse yksimielisyyttä, tilanne voi muodostua monimutkaiseksi. Tällöin seurakunnan työntekijän on pyrittävä lievittämään mahdollista konfliktia ja autettava löytämään kompromissia. Tällaisissa tilanteissa jo ennakoon solmituista, luottamuksellisista suhteista muiden uskontojen paikallisiin johtajiin voi olla suuri apu.

Saattoväen ollessa selkeän moniuskontoinen on yksinkertaisinta rakentaa siunaustilaisuus siten, että eri uskontoperinteiden mukaiset hyvästijätöt seuraavat toinen toisiaan ennalta sovitussa järjestyksessä. Voidaan esimerkiksi sopia, että hautaan siunaaminen toimitetaan luterilaisen kaavan mukaan ja toisen uskontoperinteen mukaiset rukoukset suoritetaan haudalla.

Omaiset ja muu saattoväki voivat ilmaista surua haluamallaan tavalla esimerkiksi kukkien laskun tai arkun maahan kätkemisen yhteydessä. Jos joku saattoväestä rukoulee spontaanisti oman perinteensä mukaan muussakin kohdassa, tälle on sielunhoidollisista syistä annettava tilaa, vaikka se tapahtuisi kesken kirkollisen toimituksen.

Hautaan siunaamisen valmistelussa tulee pyrkiä sellaiseen kokonaisuuteen, jossa saattoväki voi ilmaista surua itselleen tutulla ja turvallisella tavalla. Hautausmaalla saattaa olla samanaikaisesti muitakin surijoita. Siksi tilannekohtaiseen harkintaan kuuluu neuvottelua ja kompromissin etsimistä niin, että toimitukseen osallistuvien toiveet otetaan vakavasti sekä toimitaan kirkkomme järjestyksen ja luterilaisen tunnustuksen mukaisesti.

Käytännön haasteensa tilanteisiin tuo se, että eri kulttuurien hautaustavat voivat olla hyvinkin erilaisia. Esimerkiksi islamin mukaan hautajaiset tulee panna toimeen viivyttämättä ja vainaja tulee haudata niin, että tämä lepää oikealla kyljellään Mekkaan päin. Sinänsä kumpikaan näistä ei aseta kirkon näkökulmasta teologista ongelmaa, joskin käytännöllisiä ongelmia saattaa seurata.

Joissakin kulttuureissa hautaustavat ovat sellaisia, että ne saattavat aiheuttaa väärinymmärryksiä suomalaisesta hiljaisen suremisen perinteestä katsottuna. Esimerkiksi itä-aasialaisissa kulttuureissa hautajaisseremonioihin saattaa sisältyä ilotulitteiden käyttöä. Tradition taustalla on perimmältään uskonnollinen ajatus, että erilaiset pahat henget karkotetaan metelin avulla häiritsemästä vainajan matkaa tuonpuoleisuuteen.

Lopuksi

Yhteiskunnan muuttuminen yhä monikulttuurisemmaksi ja moniuskontoisemmaksi vaatii kirkolta kykyä tarkastella tuttuja asioita aiempaa useammasta näkökulmasta.

Kristillinen vieraanvaraisuus ja rohkeus pastoraaliseen kohtaamiseen edistävät suomalaista yhteiskuntarauhaa, kun eri tavoin uskovat kokevat, että enemmistökirKKo kuulee heitä ja kohtelee kunnioittavasti. Moniuskontoisissa tilanteissa toteutettavien toimitusten kautta kirkko voi antaa vahvan todistuksen Kristuksesta.

PIISPAINKOKOUS⁺

ISBN 978-951-789-439-5 (nid.)

ISBN 978-951-789-440-1 (PDF)

SUOMEN⁺
EV. LUT.
KIRKKO